

ŽAISMĖS PRINCIPAS UGDANT KALBĄ IKIMOKYKLINIAME IR PRIEŠMOKYKLINIAME AMŽIUJE

LIUDVIKA RAZGEVIČIENĖ
Logopedė metodininkė

Kupiškio mokykla „Varpelis“
2016 m.

Žaidimas – vaikų savarankiška veikla, kuri padeda juos visapusiškai ugdyti, perteikti jiems žmonių veiklos patirtį. Žaislas žaidime yra tam tikras simbolis daiktų, kurių paskirtį vaikas turi sužinoti, su kuriais turi išmokti įvairiausių veiksmų. Žaidimas vaiko gyvenime svarbus tuo, kad padeda formuoti vaiko psichiką, asmenybei.

Žaidimai ir žaislai neatskiriami vieni nuo kitų. Žaislas paskatina vaiką žaisti, o kiekvienas žaidimas reikalauja vis naujo žaislo. Vaikai žaidžia ne tik su parduotuvėje pirktais žaislais, bet ir su artimųjų ar pačių pasidarytais žaislais. Visi žaislai turėtų atitikti tam tikrus ugdymo tikslus.

Kiekviename vaiko amžiaus žingsnyje jam reikalingi skirtingos tematikos ir paskirties žaislai: siužetiniai (gyvūnų figūrėlės, baldai, lėlės, indai); žaisliniai darbo įrankiai (samtis, plaktukas, šluota, grėbliukas, kastuvėlis- tai žaislai, imituojantys suaugusiųjų darbo įrankius); techniniai (transporto priemonės, konstruktoriai); pramoginiai žaislai; muzikiniai, sportiniai, teatriniai žaislai visokio amžiaus vaikams. Dar viena žaislų grupė – tai žaislai skirti žaisti kieme, žaidimų salėje (dviratukai, vaikiški pedaliniai automobiliai, traktoriukai, paspirtukai, stambios statybinės kaladės).

Parentant žaislus būtina atsižvelgti į žaidimo įvairiais amžiaus tarpsniais dėsniumus. Vaikų žaidimo skirtumai labai išryškėja lyginant ankstyvąjį ir ikimokyklinį vaikų amžių.

Ankstyvojo amžiaus vaikų žaidimas – įvairūs veiksmi su daiktai, žaislai ir jų pakaitalai. Ikimokyklinio amžiaus vaikų žaidimas – bendravimo veiksmi. Ankstyvosios vaikystės veikla yra pamatas, kuriuo remiantis pereinama prie naujos kokybės žaidimo – siužetinio vaidmeninio ir vaidmeninio. Ankstyvoje vaikystėje žaidimas su įvairiais daiktai, bendravimas su suaugusiais, vaikui leidžia pažinti aplinkinio gyvenimo reiškinius, o tai keičia dalykinį-prasminį vaiko žaidimo turinį.

Pirmaisiais gyvenimo metais vaikui būdingi tiriamieji, orientavimosi veiksmi su žaislai ir daiktai. Šio amžiaus vaikams žaislai turi būti įdomūs, džiuginantys, o kartu ir paprasti, patogūs, nepavojingi.

Antrųjų savo gyvenimo metų pradžioje vaikas pereina prie **vaizduojamojo žaidimo**. Žaidime vaikas vaizduoja tai, ko išmoko, pamėgdžiodamas suaugusiuosius. Dabar jau reikalingi tokie žaislai, su kuriais žaisdamas vaikas galėtų vaizduoti tai, kas jam artima, gerai pažįstama.

Pusantrų metų vaikas moka valgyti šaukštu ir maitinti savo meškutį. Tokie vaiko veiksmi vaizduoja jam žinomą siužetą. Tai jau yra **siužetinis vaizduojamasis žaidimas**. Tokiems žaidimams reikalingi žaislai, su kuriais vaikas galėtų kuo tiksliau atvaizduoti jam pažįstamas gyvenimo situacijas. Todėl vaikas turi turėti lėlę ir jai lovytę, kėdutę ir stalą, puoduką jai „pagirdyti“. Žaislai, su kuriais vaikas žaidžia siužetinius vaizduojamuosius žaidimus, turi būti panašūs į tikrus daiktus.

Ikimokyklinio amžiaus vaikas suvokia žmonių santykius ir žaisdamas vaizduoja juos taip, kaip pats supranta. Veiksmai su žaislais padeda vaikui atlikti žaidime pasirinktą vaidmenį.

Siužetinis vaizduojamasis žaidimas – ikimokyklinukams būdingo siužetinio vaidmeninio žaidimo įžanga. Trečiaisiais gyvenimo metais mažylis dar nesiima vaidmenų, bet juos atlieka, su žaislu atlikdamas tuos veiksmus, kurie būdingi tam tikram asmeniui. Vaikas žaidžia vienas, bet kartu jo veiksmai yra įkvėpti išivaizduojamo bendravimo ir atspindi žmonių veiklos patirtį. Manipuliuodamas žaislu, vaikas kopijuoja suaugusiųjų veiksmus. Mažylis patenkintas, suvokdamas, kad jo veikla – kaip suaugusio žmogaus, nors tai ir žaidimas. Jaunesniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų žaidimas gerokai priklauso nuo žaislų ir juos pakeičiančių daiktų.

4-5 metų vaikams ypatingą reikšmę įgyja daiktai-atributai: karoliai, chalatai, visokios kepurės. Šiuo laikotarpiu reikalingi žaislai, atspindintys įvairių profesijų specifiką. Gydytojui reikia chalato, lazdelės, kuri vaizduotų termometrą, ir būtinai lignonų

Ligioniais gali būti lėlės su nuvelkamais drabužiais, „sergantys vaikai“ turi turėti „tėvelius“ - taip plėtojamas **vaidmeninis žaidimas**.

6-7 metų vaikui jau svarbiausia ne veiksmai su daiktais ar žaislais, o bendravimas su su tais, kas atlieka kitus vaidmenis žaidime. Tai keičia keliamus reikalavimus žaislams. Vyresniųjų ikimokyklinukų vaidmeniniuose žaidimuose atspindi mūsų visuomenės gyvenimas. Vaikai žaidžia liginę, mokyklą, darželį, parduotuvę, pamėgdžioja matytus filmus, kompiuterinius žaidimus. Tinkamas suaugusiųjų vadovavimas tokiems žaidimams plečia vaikų akiratį.

Žaisdamas vaikas padaro pirmuosius atradimus, lavėja jo vaizduotė, fantazija, atsiranda sąlygos formuotis smalsiai asmenybei. Geram žaidimui reikalingas geras žaislas.

Žaidimas padeda vaikams pasijusti stipriais, vikriais, drąsiais. Ne mažiau svarbūs vaikams **didaktiniai, mokomieji žaidimai**. Dar visai mažą savo atžalėlę mama moko žaisti „Gydu gydu katutes“, rodydama, kaip ploti rankutėmis. Didaktiniai žaidimai skiriami prie žaidimų su taisyklėmis. Prie žaidimų su taisyklėmis priskiriami ir judrieji žaidimai. Daugelis judriųjų žaidimų eina iš žilos senovės. Daugelis jų kadaise buvo apeiginiai rateliniai žaidimai. Išnykus apeigų svarbai, liko žaidimai su smagiomis dainomis, šokiais, įvairiais judesiais. Tai puikūs žaidimai, lavinantys vikrumą, judrumą, atmintį, dėmesį, kalbą, muzikalumą.

Žaidimas – svarbiausia vaiko veikla jo gyvenime. Suaugusieji turėtų domėtis vaikų žaidimais, nukreipti juos vaikui naudinga pažintine, kūrybinga linkme. Žaidimo plėtojimas labai priklauso nuo to, kokių įspūdžių vaikui teikia aplinkinis gyvenimas, kaip tėvai padeda juose susigaudyti, kaip aiškina neaiškumus, ką pasakoja apie matytus dalykus, kokias knygas skaito ir kaip atsako į vaikui kylančius klausimus.

Vaiko kalba vystosi nuo pat gimimo. Pagal vaiko amžiaus tarpsnius vystosi ir vaiko kalba. Kalbos vystymasis labai glaudžiai susijęs su žaidybine vaiko veikla, todėl reikia gerai žinoti pagrindinius vaiko kalbos vystymosi momentus kiekviename amžiaus tarpsnyje.

Naujagimis reaguoja į garsinius dirgiklius: krūpteli nuo bildesio, ima verkti arba nutyla. Mėnesio kūdikis verkia skirtinga intonacija, kai alkanas ar kai šlapias. Pasigirsta garsai panašūs į a, e, kurie susilieja su garsu h ir atsiranda skiemenukai: ehe, he... Dviejų mėnesių kūdikėlis jau suvokia, kai prie jo pasilenkia žmogus. Išryškėja gerkliniai garsai: e-ehe, he-he, e-kche... Trijų mėnesių mažylis pradeda čiauškėti: ge-ge-ge, de-de, agu ir panašiai. Pamatęs artimą žmogų, išgirdęs pažįstamą balsą, vaikiukas ima stipriau čiauškėti, smarkiau ima judinti rankutes. Čiauškėjimas – tai ne kalbos garsai. Visų tautybių vaikučiai iki 6 mėnesių čiauška vienodai. Keturių mėnesių kūdikis jau džiaugsmingai krykštauja. Ryškėja pučiamieji priebalsiai: f, v, ch, z. Tariamieji garsai m, b. Penkių mėnesių vaikas vis daugiau klauso balso intonacijų. Šešių mėnesių jau moka kaitalioti balso aukštį. Taria išstisus skiemenų eiles: da-da-da, mėm-mėm, ge-ge-ge.

Nuo septinto vaiko gyvenimo mėnesio, jo kalboje atsiranda vis daugiau garsų, intonacijos. Vaikas išmoksta mėgdžioti mamos tariamus garsus. Mažasis išmoksta „kalbėti“ pašnibždomis. Pats girdi savo kalbą. Gėrėja garsų artikuliacija, aiškiau tariaami skiemenys. Vis dažniau jungiami panašūs skiemenys: ma-ma, te-te. Tai lyg ir pirmieji žodžiai. Apie dešimtą gyvenimo mėnesį

netikėtai prasideda „tylos“ laikotarpis, nes vaikas kaupiasi pirmiesiems žodžiams. Vienuolikos mėnesių mažius saviškai pradeda įvardyti pažįstamas situacijas, žmones, daiktus. Mašina-dy-dy arba trian, valgyti -niam-niam. Metukų vaikas supranta daug paliepiimų. Prasideda prasminga kalba. Mama ir vaikas supranta vienas kitą ne tik iš gestų, mimikos, bet ir iš kalbos.

Vienerių metų vaiko žodynas apima apie 30 žodžių. Tai daiktų, kūno dalių pavadinimai, artimųjų vardai. Sunkesi žodžiai tariami dar neaiškiai, gerai tariami dviskiemeniai atvirų skiemenų žodžiai: mama, baba, tete

Dvimečio žodyne jau apie 120-250 žodžių. Vaikas bando kalbėti sakiniiais. Mažylis įvardina save „aš“, kalba apie save „ėjau“, „ėmiau“. Pradedama vartoti daugiskaitą: namas-namai, vaikas-vaikai.

Trejų metų vaiko žodynas dar labiau išsiplečia (apie 300 žodžių). Vaikas moka nusakyti savo lytį, daug klausinėja, pasako kitų žmonių vardus. Dar ne visi vaikai taria garsus: š, ž, r, ch, h, k, g, p, b. Todėl tardami sudėtingesnius žodžius, praleidžia, netaisyklingai taria šių priebalsių junginius. Prasideda žodžių kūrybos periodas: kaminas-dūmiarūkstis, užtvanka-upentekis...

Pats intensyviausias žodžių kūrybos laikotarpis yra ketvirtieji vaiko gyvenimo metai. Baigiasi fiziologinis šveplavimas. Dažniausiai vaikas dar netaria : š,ž,č,dž,dz,c. Ketverių metų vaikai daug plepa, klausinėja, viskuo domisi.

Penkerių metų vaikas supranta viską, kas aiškinama darželyje ar namuose, gali išklaudyti ilgą istoriją, pasakoja, dalyvauja pokalbyje, seka pasaką. Pasakojimai dar nėra rišlūs, dažnai be pradžios ir pabaigos. Kalboje beveik nebėra gramatinių klaidų.

Šešerių metų vaikas tampa tylesnis, ramesnis. Tai kalbos tobulėjimo etapas, nes išorinė kalba „pereina“ į vidinę. Vaikas daugiau mąsto, lygina. Visi kalbos garsai turėtų būti taisyklingai tariami.

Mūsų kalbą sudaro tam tikri elementai:

- Žodynas;
- Garsų tarimas;
- Gebėjimas juos skirti iš klausos;
- Gramatinė kalbos sandara;
- Rišlaus pasakojimo įgūdžiai.

Lavinant vaiko kalbėjimą, didelę reikšmę turi pagal amžių tinkamai išsivysčiusi jo bendroji ir smulkioji motorika. Pakankamai išlavėjusi smulkioji motorika sudaro pagrindą smulkiosios motorikos lavėjimui. Kūdikystėje sutrikusi motorika atsiliepia motorikos vystymuisi tolimesnėje vaikystėje.

Dauguma specialistų, stebėjusių ir tyrusių vaikų smulkiosios motorikos raidą, nurodo, kad vaikai, kuriems ankstyvajame amžiuje buvo sudarytos tinkamos sąlygos rankų pirštų mankštinimui, greičiau pradėdavo aiškiai, taisyklingai artikuliuoti kalbos garsus, kalbėti (R.Ivoškuvienė, A.Gučas, M.Kolcova, R.Giedrienė). Rankų smulkiosios motorikos lygis negali būti paveldėtas. Kiekvienas judesys formuojasi ilgai, nuosekliai ir yra sąlygotas filogenezės ir skirtingų smegenų sistemų subrendimo. Svarbiausia, kad vaikas nuolat būtų aktyvus, kad suaugusieji kryptingai vadovautų jo žaidybinei, pažintinei veiklai.

Daikto griebimo judesys, kol tampa panašus į suaugusiųjų, susiformuoja apie 15-tą kūdikio gyvenimo mėnesį. Maždaug tokiu metu vaikas pradeda tarti pirmuosius žodelius. Galima teigti, kad vaikas pradeda kalbėti, kai jo smulkioji motorika pasiekia atitinkamą lygį.

Apribojus vaiko judėjimą, vėliau ilgalaikis ir aktyvus kalbinis bendravimas neskatina kalbos vystymosi (M.Kolcova). Rankų smulkiosios motorikos išlavėjimas tiesiogiai atspindi kalbos padargų judesių išsivystymo lygį. Rankų raumenų motoriniai impulsai turi reikšmės kalbinės motorikos formavimuisi tik vaikystėje.

Apžvelgus vaiko kalbos raidą pagal amžiaus tarpsnius, galima numatyti, kaip galima įtakoti kokybišką kalbos vystymąsi per žaidimus, kurie yra suprantamiausia, priimtinausia mažylių veikla vaikystėje.

Nuo gimimo iki 1 metų:

- Vaiko tariamų garsų kartojimas, lyg tai būtų pokalbis;
- Suaugusiojo balso tono keitimas tariant įdomius garsus;
- Suaugusiojo tariamų garsų siejimas su atitinkamais daiktais, žaislais, vaizdais;
- Dainavimas, kalbėjimas su vaiku;
- Žaidimų mokymas, siejant juos su įvairiais pirštų, plaštakų, pėdų, kojų judesiais;
- Vaikiškų pasakėlių sekimas, eilėraščių skaitymas;
- Nesudėtingi pasakojimai apie aplinkui vykstančius reiškinius, įvykius, esančius daiktus, žmones;
- Vaiko naujai išstartų žodelių pakartojimas.

Nuo 1-erių iki 2-ejų metų:

- Skatinimas pavadinti matomus daiktus, įvykius pagal suaugusiojo pavyzdį.
- Atsakymai į visus vaikui rūpimus klausimus;
- Skatinimas išklausti nesudėtingų nurodymų, kuriuos vaikas turi atlikti;
- Knygelių, atitinkančių vaiko amžių skaitymas.

Nuo 2- ejų iki 3-ejų metų:

- Žinių suteikimas, išsamiai atsakant į mažylio klausimus;
- Nepailstamas pasakų, eilėraščių skaitymas;
- Dainelių, lopšinių, dainelių-ratelių dainavimas, žaidimas;
- Supažindinimas su žmogaus kūno dalių pavadinimais;
- Gyvūnų judesių, balsų pamėgdžiojimas;
- Kalbiniai žaidimai pagal amžių.

Nuo 3-ejų iki 4-erių metų:

- Istorijų, nutykimų, pasakų skaitymas;
- Vaiko skatinimas pasakoti pagal paveikslėlius;
- Mokymas atsakyti į klausimus: kas? ką? kada?
- Žodyno plėtimas lankantis įdomiose vietose;
- Prielinksnių vartojimo kalboje skatinimas;
- Apibendrinančių sąvokų vartojimo skatinimas.

Nuo 4-erių iki 5-erių metų:

- Eilėraščių, dainų mokymas mintinai;
- Įspūdžių, nuotykių, girdėtų istorijų pasakojimo skatinimas;
- Skaitvardžių vartojimo skatinimas;
- Dėlionių dėliojimo skatinimas, stalo žaidimų žaidimas;
- Daiktų apibūdinimo mokymas.

Nuo 5-erių iki 6-erių metų:

- Rišliosios kalbos skatinimas;
- Gramatiškai taisyklingų sakinių vartojimo skatinimas;
- Supažindinimas su raidėmis, skaitymo pradmenimis;
- Rankų judesių ruošimas rašymui.

Nuo gimimo iki pusantrų metų vaikučiai auga namuose savo šeimoje. Šiame amžiuje svarbiausia vaiko veikla yra stebėjimas, manipuliavimas daiktais ir žaisliukais, klausymas, „kalbėjimas“.

Mamos, tėčiai, močiutės – didžiausi mažylio mokytojai. Jiems į pagalbą norėčiau pasiūlyti prisiminti lietuvių liaudies tautosakos lobynus.

Lopšinės, žaidinimai –tai suaugusiųjų sukurtos dainelės, kurios lydi kūdikį nuo pat pirmųjų gyvenimo dienų. Iš šviesiausių motinos svajonių nupintos lopšinės buvo dainuojamos norint raminančiais žodžiais, švelnia, ramia melodija, ritmiškais judesiais nuraminti, užmigdyti vaiką. Dainelės, kurias suaugusieji dainuoja vaikams juos linksmindami, dažnai vadimame katutėmis, kykavimais, ratavimais, mylavimais. Kalbininkai šiuos kūrinėlius įvardino žaidinimais. Jie tartum įsiterpia tarp žaidimo ir dainos. Nuo žaidimų jie skiriasi, nes vaikas dar nežaidžia savarankiškai, o yra suaugusiųjų žaidinamas. Šios žaidybinės dainelės tai lopšinių tąsa, tik skiriasi jų tikslas. Žaidinimais siekiama linksminti, juokinti vaiką. Jais palydimi pirmieji vaiko judesiai:

- Žaidinimai, kai vaikas žaidžia su pirštukais ir ploja rankomis,- vadinami katutėmis, ladutėmis, ratavimais;
- Žaidinimai, kai vaikas myluojamas- mylavimais;
- Žaidinimai, kuriuos dainuojant vaikas jodinamas, pasisodinus ant kelių ar ant kojos-kykavimais arba kėkavimais.

Lopšinėmis liūliuojamas, katutėmis ar kykavimais žaidinamas kūdikis ima suprasti aplinkinį pasaulį - suvokti garsus ir juos pakartoti, pajusti ritmą, daryti tikslingus judesius, mokosi tarti žodžius ir juos įsiminti.

Kupiškio mokykloje „Varpelis“ dirbama pagal įstaigoje sukurtą ikimokyklinio ugdymo programą „Augu...“. Ankstyvojo amžiaus vaikų ugdymo grupėje kiekvieną savaitę vaikų veikla organizuojama pagal programoje numatytą siekį. Visa vaikų veikla lydimama kalbos, kuri aktyvinama klausa, regėjimu, lytėjimu, kalbos ritmo pajautimu, muzikos ritmo ir žodžio ryšio pajautimu, vaikų kalbėjimo skatinimu. Vaikų veikla organizuojama grupelėmis, o dažnai ir individualiai. Daug dėmesio skiriama smulkiosios motorikos lavinimui : lipdymas, keverzonės, plėšymas, daiktų rinkimas, konstravimas ir kt.

Bendradarbiaujant su auklėtojomis, siūlau kuo daugiau kalbos ugdymą sieti su žaidimu. Nusipiešus ant pirštų akis ir burnytę, prisivėsus prie pirštiniųčių sagutes (akis) , galima bet kokį pasakojimą pagyvinti netikėtu veikėju. Smulkioji motorika sėkmingai lavinama žaidžiant pirštukų žaidimus.

Kalbos ugdymui ankstyvajame amžiuje galima žaisti žaidimus , kur vaikai mokysis skirti garsų aukštį, kalbėjimo tempą, garsų savybes, priešingos reikšmės žodžius (antonimus).

Ankstyvoje vaikystėje vaikai ypač imlūs. Jie viską mato, girdi, bando pakartoti. Kas nepadaroma nuo vienerių iki trejų metų, vėliau sunkiai atgaunama arba visai nebeatgaunama.

Trejų-penkerių metų amžiaus vaikų kalba vystosi labai sparčiai: gausėja žodynas, vystosi gramatinė kalbos sandara, išmokstami taisyklingai tarti kalbos garsai, lavėja foneminė klausa, vystosi rišlioji klaba.

Žodyno gausinimas vaikų kasdieninėje veikloje vyksta nuolatos. Auklėtoja savo darbe turėtų skatinti vaikus kalboje vartoti įvairias žodžio formas (vaikas, vaikelis, vaikutis, vaikiukas, vaikeliukas), palyginimus (darbštus kaip bitė), sinonimus (meška, lokys); žodžius, reiškiančius daiktų požymius (slidus, rūgštus, kartus, švelnus, šiurkštus, minkštas); žodžius, reiškiančius erdvę ir laiką (rytoj, šiandien, vakar, arti, toli, žemai, aukštai).

Žodyno gausinimui siūlyčiau žaisti žaidimus: Linksmasis šimtakojis, Pasakyk ir atlik ir kt.

Ugdydama gramatinę kalbos sandarą auklėtoja turėtų didelį dėmesį skirti taisyklingam prielinksnių vartojimui (į, ant, prie, šalia, už, po, nuo, iš), daiktavardžių linksnių derinimui (ką? ko? kam? kuo?), būdvardžių, skaitvardžių derinimui su daiktavardžiais (du namai, dvi rankos, maža mergaitė, mažos mergaitės).

Kalbos gramatinei sandarai ugdyti siūlyčiau žaisti žaidimus: Kur pasislėpė?, Ko trūksta?, Kieno daiktai?

Labai naudingos pagal vaiko amžių parinktos knygelės su užduotimis, įvairūs vaikams skirti žurnaliukai. Tokios knygelėlių užduotys lavina gramatinę kalbos sandarą, dėmesį, pastabumą.

Gebėjimas skirti garsus klausa - svarbus mokantis skaityti ir rašyti. Susipažinkime su keletu paprastų žaidimų, kurie padeda lavinti foneminę klausą.

Su 3-4 metų vaikais galima pradėti nuo aplinkos ir žaislų skleidžiamų garsų skyrimo. Auklėtoja pasiūlo įsiklausyti ir papasakoti, ką vaikas girdi lauke (ūžimas, žingsniai, balsai), aptaria garsus (tylus, garsus, pasikartojantis). Žaidžiami žaidimai: Kas skambėjo?, Suplok ir kt.

Vyresnius vaikus mokykite skirti taisyklingai ir klaidingai tariamus žodžius bei kalbos garsus. Nesunki užduotis – skirti nurodytą garsą garsų eilėje.

Vėliau mokykoma nustatyti pirmąjį žodžio garsą, sugalvoti kuo daugiau žodžių prasidedančių tuo garsu.

Daugelio ikimokyklinio amžiaus vaikų pasakojimai sunkiai suprantami, jei aplinkiniams nežinomi įvykiai, apie kuriuos kalbama. Vaikai praleidžia pagrindines sakinio dalis, monologai dažniausiai neturi pradžios ir pabaigos, painiojamos vietos ar laiko aplinkybės. Tai lemia vaiko mąstymo ypatybės, nemokėjimas atsižvelgti į klausytoją.

Rišliosios kalbos ugdymas pagal amžiaus grupes turėtų būti toks:

3-4 metų vaikams:

- Kalbos ritmo pajautimas su judesiu (a-a-pupa...);
- Sakinių kartojimas;
- Atsakymai į klausimus;
- Atliekamų veiksmų įvardijimas;
- Pasakų veikėjų žodžių kartojimas;
- Žaislų, daiktų lyginimas apibūdinant.

4-5 metų vaikams:

- Atsakymai į klausimus kūrinėlio žodžiais;
- Eilėraščių, dainelių mokymas su judesiais;
- Įvardyti kūrinėlio veikėjus, jų veiksmus;
- Apibūdinti savo piešinį;
- Prašyti, klausti, dėkoti;
- Vaidinant apibūdinti save.

Vienas iš priešmokyklinio ugdymo uždavinių, pateiktų Bendrojoje priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programoje (2002), yra ugdyti sakininę vaiko kalbą kaip saviraiškos, bendravimo, pažinimo priemonę, sudaryti prielaidas ugdyti rašytinę kalbą, žadinti ir puoselėti vaiko poreikį knygai.

Komunikavimo kompetencija – gebėjimas klausytis, kalbėti, bandyti skaityti, rašyti išreiškiant save ir bendraujant su kitais. Kalbos ugdymas natūraliai sieja kalbos raišką su kitomis raiškos formomis – vaizdu, garsu, forma, judesiu. Sudaryti sąlygas klausyti ir girdėti įvairius aplinkos garsus, sakininę kalbą, atliekamus tautosakos kūrinis (žaidimus, skaičiuotes, dainas žaidimus, mįsles, pasakas ir kt.), skaitomus grožinės ir pažintinės literatūros kūrinis. Sužadinant vaiko domėjimąsi grafiniiais simboliais, skatinti juos pažinti ir atpažinti, žaisti jais ir patiems juos kurti. Ugdant kalbą turi vyrauti žaismės principas (Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa, 2002).

Priešmokykliniame amžiuje vaikai daugiau žaidžia **komandinius, didaktinius žaidimus**.

Didaktinis žaidimas – vienas iš kelių, kaip padėti vaikui mokytis. Jis padeda lengviau įsisavinti mokomąją medžiagą, sudominti vaikus, pajavairinti kasdieninę veiklą. Žaisdami kolektyviai, vaikai pratinasi laikytis žaidimo taisyklių, bendradarbiauti.

Žaidžiant didaktinius žaidimus, naudojami žaidimo veiksmai: lenktiniavimas, vaidmenų, aktyvių judesių atlikimas, užminimas ir įminimas, daiktų slėpimas, radimas, fantų ėmimas ir išpirkimas. Įvairūs žaidimo veiksmai ilgesniam laikui išlaiko vaiko dėmesį ir, pats to nepastebėdamas, geriau įsisavina didaktines užduotis.

Didaktinis žaidimas supažindina su moralės normomis, moko savarankiškumo, saviuklos, savikontrolės, formuoja kūrybingumą, moko bendrauti.

Dauguma didaktinių žaidimų, ugdant komunikavimo kompetenciją, yra skirti išeitos kalbinės medžiagos įtvirtinimui.

Priešmokyklinukai mėgsta žaisti ir **stalo žaidimus**, kurie skatina tarpusavio bendravimą, monologinę kalbą. Ypač svarbu, kad vaikai išmoktų rišliai reikšti savo mintis. Rišliosios kalbos ugdymą priešmokykliniame amžiuje siūlyčiau organizuoti tokia tvarka:

- Apibūdinamasis pasakojimas pagal pavyzdį;
- Atkuriamasis pasakojimas iš patirties;
- Apibūdinamasis pasakojimas pagal paveikslą ir planą;
- Apibūdinamasis pasakojimas pagal serijinius paveikslėlius;
- Kūrybinis pasakojimas iš patirties;
- Apibūdinamasis pasakojimas lyginant du objektus;
- Baigti pradėtą pasakojimą fantazuojant.

Įvairūs žaidimai – tai kalbos tiesų pradmenys. Kalbiniai žaidimai – tai veikla, per kurią vaikas nejučiomis, žaisdamas, kurdamas, išmoksta būti kartu su kitais; didelis džiaugsmas ką nors atrasti! Ką išmoksti nuo mažens, išlieka visam gyvenimui.

Literatūra:

1. Dodge D.T., Colker L.J., Heroman C. *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas*. Vilnius: Presvika.
2. Ivanovas P. *Vaikų žaidimai*. (2000). Šiaurės Lietuva.
3. Kosakovskaja J. *Žaislai vaiko gyvenime*. (1983). Kaunas.
4. Monkevičienė O., Bartevičienė V. ir kt. (2002). *Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa*. Vilnius.
5. Perminienė R., Urbonienė D. (2005). *Noriu aiškiai kalbėti*. Šiauliai.
6. Sirtautas V.V., Sirtautienė D. (1993). *Žaidžiame kalbą darželyje*. Vilnius.
7. Tamošiūnienė L.S., Tamošiūnas D. (2005). *Mes – vaikų draugai*. Vilnius.
8. Uliennė R. (1999). *Žaidimai per gimtosios kalbos pamokas I klasėje*. Šiaurės Lietuva.
9. Vedeckienė R. (2004). *Didaktiniai žaidimai*. Šiauliai.